

Я. Л. Мароз

КАНСТРУКЦЫІ ДРУГАСНАЙ ПРЭДЫКАЦЫІ
Ў МАСТАЦКІМ ПЕРАКЛАДЗЕ
З БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ НА АНГЛІЙСКУЮ

Мастацкі пераклад, вядома, – гэта даволі складаны від перакладу, бо патрабуе акрамя захавання сэнсу яшчэ і тонкай перадачы эстэтычнага складніка арыгінала. Удвая больш складаная задача стаіць перад перакладчыкамі паэтычных твораў, дзе форма арыгінала нярэдка мае вырашальнае значэнне, рэпрэзентуе эмацыянальную і эстэтычную функцыі мовы. У першую чаргу, пры аналізе формы паэтычнага твора звяртаюць на сябе ўвагу рыфма і вершаваны памер, але далей, таксама, і аўтарская пабудова сказаў, тое, якімі моўнымі сродкамі выражаецца думка. Гэта тычыцца

і элементаў другаснай прэдыкацыі ў структуры выказванняў. Яны абазначаюць дадатковыя, пабочныя дзеянні, або дзеянні як прыкметы або ўласцівасці і тым самым дапамагаюць ствараць больш “аб’ёмную” карціну аповеду. У беларускай мове носьбітамі другаснай прэдыкацыі ў сказах могуць выступаць неспрагальныя формы дзеяслова, менавіта інфінітывы, дзеепрыметнікі і дзеепрыслоўі.

Разгледзім, як беларускія канструкцыі з элементамі другаснай прэдыкацыі перадаюцца на англійскую мову на прыкладзе перакладаў вершаў народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна, прыведзеных у зборніку “Et orbi omni / I свету ўсяму” 2016 года.

Як паказвае аналіз твораў, большасць выдзеленых другасна-прэдыкацыйных элементаў перадаецца на англійскую мову іх прамымі сінтаксічнымі адпаведнікамі. Уласцівасць аб’екта паводле дзеяння, выражаная зваротам з дзеепрыметнікам залежнага стану, перадаецца канструкцыямі з Participle-II: *Абгароджаная Карпатамі // I snawітая ў Гімалаі // Як далонь чалавека, шурпатая, // Чалавеку ты ўжо малая – Bounded by the wild Carpathians // Swaddled by Himalayan snows – // Rough as the hands of my labourers – // You no longer can tan enclose* (“Калыска”, пер. У. Мэя); *Змораны, я доўга плачу потым – Tired out, long afterwards I cry* (“Бусел”, пер. У. Мэя). Для перадачы дзеяння, дадатковага, паралельнага выражанаму прэдыкатам, якое абазначана ў арыгінале дзеепрыслоўем незакончанага трывання, выкарыстоўваецца адасобленая канструкцыя з Participle-I: *Чакаючы ў гнёзды буслоў, // Дагниваюць на лінах бароны – Waiting for storks to come home, // The harrows are rotting away here* (“Малітва наступнасці” пер. А. Таболіч). Таксама: *Ад млявай асалоды стогнучы, // Язык на ветры // Сушыць вогнішча – Moaning with languid pleasure, // The wind is working as a skillful dryer // For the sharp tongue of the fire* (“Ахвярынкi”, пер. А. Таболіч). Дадатковае папярэдняе дзеянне, выражанае ў арыгінале дзеепрыслоўем закончанага трывання, у перакладзе перадаецца канструкцыяй з перфектным Participle-I: *Не адцвітуць вачэй маіх паляны, // Прабіўшы жвіру мокрага пласты – The field-flowers of my eyes won’t die away, // Once having pierced the graveyard’s cold damp clay* (“Вечнасць”, пер. У. Мэя). *Дол чакае, вядома, // Каб на крыж, // Развітаўшыся з намі, // Магла // Абанерціся стома – But the ground’s standing by // For the time // When Fatigue, having bid farewell to us, // Could have rest on the cross* (“Каб рунела душа...”, пер. І. Бурлыкі). Такое выкарыстанне адпаведных форм дазваляе дасягнуць эквівалентнасці перакладу, захоўваючы арыгінальную структуру беларускіх сказаў.

Зрэшты, як паказвае аналіз, даволі часта перакладчыкі замяняюць элементы другаснай прэдыкацыі на даданыя сказы са спрагальнай формай дзеяслова-выказніка. Напрыклад, *Усявышні сказаў // Не стамляцца красе, // Свету даўшы ікону – The order given by the Lord to Beauty // Was to never feel fatigue, // And Icon was presented to the world* (“Каб рунела душа...”,

пер. І. Бурлыкi). У гэтым кантэксце замену дзеепрыслоўнай канструкцыі можна патлумачыць тым, што ў перакладзе ў сказ быў уведзены новы суб'ект *order*. На ўзроўні інфармацыйнай структуры сказа змена падаецца нязначнай, але яна ў выніку трансфармуе форму выказвання. Падобнае назіраем і ў кантэксце *Бабка любая ў зоне, // Тупаць не захацеўшы пехаць, // Можжа ў госці ехаць // На печы – And any Granny, // Who has no wish to travel on foot, // Can go on a visit // On her stove* (“Як у казцы”, пер. А. Таболіч). Замена дзеепрыслоўнага звароту на даданую азначальную частку сказа ў перакладзе не ўплывае на інфармацыйны складнік, прыкмета суб'екта выражана. Але, напрыклад, у кантэксце *Рух ракі, // Што цячэ праз вякі, // Намалючы смагу веры – The rivers' flow, // That began ages ago, // Slakes our thirst for faith* (“Падзяка” пер. А. Таболіч) ужыванне спрагальнай формы, як падаецца, пераводзіць фокус на дзеянне, выражанае такой формай, чаго няма ў арыгінале, таму такі пераклад можна лічыць неэквівалентным.

Цікавымі для разгляду ўяўляюцца таксама выпадкі, калі ў арыгінальным выказванні значэнні выражаюцца без другаснай прэдыкацыі, а ў перакладзе яна з'яўляецца. Напрыклад, *Каб рунела душа, // Кожны крыж свой нясе // Ад народзін да скону – For a soul to be in blossom // One has to carry his own cross // From one's birth to his departure* (“Каб рунела душа...”, пер. І. Бурлыкi). Выкарыстанне інфінітыўнай канструкцыі тут можна патлумачыць натуральным для англійскай мовы спосабам выражэння значэння мэты дзеяння. Перадача таго ж значэння пры ўмове захавання спрагальнай формы, як і ў арыгінале, таксама магчыма з дапамогай абаротаў *so that* ці *in order that*, але, як падаецца, у такім кантэксце гэта выглядала б штучна і ненатуральна. Тое самае назіраем і ў перакладзе фрагмента *Пусці ў душу Хрыста // Ці зябнуць, ці сагрэцца, // Як валачобніка пусці // Let Jesus come into your soul // For Him to freeze or feel its warmth. // Treat as a wanderer your Lord* (“Пусці ў душу Хрыста...”, пер. І. Бурлыкi). З'яўленне другаснай прэдыкацыі ў перакладзе там, дзе ў арыгінале яе няма, можа таксама тлумачыцца структурна-семантычнымі асаблівасцямі моўных адзінак. Так, у кантэксце *Бо ад Перуна ў сакрэце // Паліць печку сваю // Радыеактыўнымі дрывамі – Cause, keeping it a secret from Piarun, // she is heating her stove // With radioactive birch logs* (“Як у казцы”, пер. А. Таболіч) не выражаны, але зразумелы па сітуацыі элемент спосабу дзеяння *трымаючы* эксплікуецца ў перакладзе праз спалучальнасць англійскага слова *secret*, чым дасягаецца суадноснасць інфармацыйнай структуры з арыгіналам.

Эквівалентнасць у перакладзе паэтычных твораў з беларускай мовы на англійскую на ўзроўні сінтаксічнага афармлення сказаў з канструкцыямі другаснай прэдыкацыі, такім чынам, дасягаецца коштам выкарыстання прамых адпаведнікаў. Але ў некаторых выпадках структурныя, семантычныя і іншыя моўныя адрозненні, а таксама і перакладчыцкія ўстаноўкі прыводзяць да замен канструкцый, адэкватны прагматычны эффект дасягаецца пры дапамозе іншых сродкаў.